

wetenschappelijke mededelingen K.N.N.V. nr.90 - jan.1972

DE GRUTTO IN NEDERLAND

Th. MULDER

koninklijke nederlandse natuurhistorische vereniging

WETENSCHAPPELIJKE MEDEDELINGEN

van de

KONINKLIJKE NEDERLANDSE NATUURHISTORISCHE VERENIGING

Redacteur: G. HOUTMAN, DRAAFSINGEL 36, HOORN

Administratie-adres: BUREAU K. N. N. V., - HOOGWOUD

Nr.90

januari 1972

DE GRUTTO (*Limosa limosa* (L.)) IN NEDERLAND

Aantallen, verspreiding, terreinkeuze, trek en overwintering

door

Th. MULDER

INHOUD:

Ten geleide, door Ko Zweeres	blz.	3
I. Inleiding	blz.	4
II. Verblijf in Nederland		
1. Kalender	blz.	6
2. Slaaptrek en slaappleaatsen	blz.	11
III. Aantallen en verspreiding		
1. Telmethode	blz.	16
2. Manier van omrekenen	blz.	17
3. Resultaten van tellingen en berekeningen	blz.	18
4. Vergelijkingen tussen 1966 en 1967; aantalsschommelingen	blz.	24
5. Voor- of achteruitgang in recente tijd	blz.	26
6. Betrouwbaarheid van tellingen en berekeningen	blz.	28
7. Vergelijkingen met het buitenland	blz.	29
IV. Terreineisen en milieuverandering		
1. Oorspronkelijk broedbiotoop	blz.	31
2. Verandering van het milieu	blz.	32
3. De voedselsituatie	blz.	34
4. Gebruik van het veranderde milieu	blz.	35
5. Vervroeging van aankomst en broedtijd	blz.	38
V. Trek en overwintering		
1. Ringgegevens	blz.	41
2. Waarnemingen in doortrek- en overwinteringsgebieden	blz.	43
VI. Toekomst en bescherming		
1. Bedreigingen	blz.	46
2. Bescherming	blz.	47
VII. Summary: The Black-tailed Godwit (<i>Limosa limosa</i> (L.))	blz.	48
VIII. Literatuur	blz.	51

TEN GELEIDE

Elke keer als ik probeer na te gaan wat nu wel mijn lievelingsvogel is, houd ik een lijst van op z'n minst een dozijn namen over, waaruit ik geen definitieve keus kan maken. De samenstelling van dat lijstje wisselt wel wat, in de loop der jaren, maar één soort staat er altijd op: de Grutto.

Om verlerlei redenen: uiterlijk, gedrag, geluid en niet te vergeten de verrukkelijke weiden, waar ze statig en elegant rondstappen en waarboven ze hun kostelijke baltsvluchten uitvoeren, luid roepend. Vooral dat geluid maakt dat de Grutto toch altijd wel erg hoog staat op mijn lijstje. Ook al om de rijke variatie. Ik ken vogelwachters, die blindelings kunnen vertellen, of een alarmerende Grutto reageert op een hermelijn of wezel of kat, op een gevleugelde eierrover, of op mensen die het nest te dicht naderen.

Theo Mulder legt er in dit verslag nog eens de nadruk op, hoe bevoorrecht wij in Nederland wel zijn met onze Gruttostand, die de meeste jaren het aantal van honderdduizend paren overschrijdt. Dat zijn vrij zeker meer dan de helft van alle Grutto's op deze aardbol! Hij wijst er ook op, dat dit voorrecht ons de verplichting oplegt, daar zorgvuldig mee om te gaan.

Gelukkig kan hij over de laatste vijftig jaar een vooruitgang van de aantallen aantonen. Maar de grote meerderheid van al die Grutto's broedt op kultuurland, op veeweiden en in hooiland. Een grondige wijziging van de graslandcultuur zou het aantal in Nederland broedende Grutto's drastisch kunnen verminderen.

Weliswaar bepleit Mulder o.a. de instelling van weidevogelreservaten, maar hun aantal zal toch nimmer zo groot kunnen worden, dat daar meer dan een fractie van de huidige Gruttostand een vrijplaats zal kunnen vinden.

Mulder is er in geslaagd meer dan driehonderd vogelaars zodanig te bezielen, dat de Gruttostand van Nederland vrij nauwkeurig kon worden berekend. Een lofwaardig stuk samenwerking. Zelf heeft hij niet te schatten veel tijd en moeite aan dit onderzoek besteed.

Het verslag, dat nu voor ons ligt, is er het resultaat van. Een erg fijn resultaat, waaraan Gruttovrienden veel genoeg zullen beleven en dat, laten wij hopen, ook de Grutto's ten goede zal komen. Waarvoor we dan Mulder en ieder van zijn medewerkers veel dank verschuldigd zijn.

III. AANTALLEN EN VERSPREIDING

1. TELMETHODE

Aan alle medewerkers werd een vragenlijst gestuurd, waarin over het telterrein de volgende gegevens werden gevraagd:

- de juiste ligging; provincie, gemeente, naam van de polder, e.d.;
- de nauwkeurige oppervlakte van het getelde gebied;
- een terreinbeschrijving; is het grasland, heideveld of dergelijke;
- als het grasland betreft: hoe is het gebruik ervan tijdens de telling, (bv. beweid, hooigras of dergelijke); verder gegevens over grondsoort, de vochtigheidstoestand (zeer nat, nat, normaal of droog). Is het telgebied gelegen in boezemland, uiterwaard of stroomdal; heeft het de status van reservaat;
- het resultaat van de telling(en): het aantal paren of het aantal volwassen vogels.

In een toelichting werd gezegd dat de beste tijd om te tellen de laatste week van april en de eerste week van mei is, omdat daarna veel paren met hun jongen naar andere terreinen kunnen trekken, waardoor een onjuist beeld zou kunnen ontstaan. Meerdere tellingen in hetzelfde terrein, met vermelding van de data, kunnen zeer nuttig zijn om een goed inzicht te krijgen.

Als goed bruikbare telmethode werd de „methode Braaksm a” genoemd (Wiek en Sneb 1957).

Van dit oorspronkelijke broedgebied is in ons land nog maar zeer weinig over. Voorzover het nog bestaat is de dichtheid van de Gruttobezetting er zeker niet hoog te noemen, vergeleken met die in de gekultiveerde graslanden (zie III. 3).

2. VERANDERING VAN HET MILIEU

Hoogvenen en (natte) heidevelden zijn sinds lang op grote schaal ontgonnen en in wat meer recente tijd is het grasland door de moderne weidebouw in veel opzichten grondig veranderd. Wij hebben gezien dat deze gekultiveerde graslanden thans in ons land verreweg het voornaamste broedgebied vormen.

Eerst zullen we de voornaamste veranderingen in de weidebouw bekijken en vervolgens trachten na te gaan hoe de Grutto dit gewijzigde milieu gebruikt en welke voor- of nadelen de veranderingen meegebracht kunnen hebben.

- a. **De toepassing van kunstmest** heeft wel de meest ingrijpende veranderingen in het graslandmilieu teweeg gebracht. Sinds 1930 wordt kunstmest in ons land op grasland toegepast, maar pas na de tweede wereldoorlog is de stikstofbemesting sterk toegenomen. In 1966 werd gemiddeld 700 kg stikstofbevattende kunstmest per ha grasland gebruikt, wat neerkomt op plm. 150 kg zuivere stikstof (C.B.S. 1967). Het voornaamste gevolg is, dat het gras snel omhoog schiet, waardoor een hogere opbrengst aan droge stof wordt verkregen. In het voorjaar zet de groei veel vroeger in en o.a. hierdoor is de maaitijd sterk vervroegd (c). Door de grotere grasproductie is de veebezetting ook sterk toegenomen (e). De intensieve bemesting heeft ook tot gevolg, dat de bodemfauna rijker wordt (IV. 3.).
- b. **Een betere waterbeheersing** maakt het ondermeer mogelijk om in het voorjaar de grondwaterstand te verlagen, waardoor de grond een betere doorluchting krijgt en de bodemtemperatuur sneller kan stijgen (vocht houdt de kou vast). De bodemtemperatuur speelt een grote rol bij de groeisnelheid van het gras. Een lagere grondwaterstand in het voorjaar heeft bovendien het voordeel dat de meststoffen minder snel in het grondwater terecht komen en de planten meer ten goede kunnen komen. Ook het land wordt beter begaanbaar, waardoor het gebruik intensiever kan zijn (d). Deze en ook de volgende factoren zijn dikwijls door herverkavelingen sterk bevorderd.
- c. **Een sterk vervroegde maaitijd**, doordat de grassen vroeger in het jaar en sneller groeien, maar ook omdat veel gras in een vroeg groeistadium wordt gemaaid. Omstreeks 1960 was men van mening, dat gras voor kuilvoer zeer vroeg gemaaid moest worden vanwege het hogere eiwitgehalte. Tegenwoordig is men hiervan weer enigszins teruggekomen en is men het gras in een iets later stadium gaan maaien, maar het tijdstip van de eerste snede is in vele streken nog altijd 3 tot 4 weken vroeger dan enige tientallen jaren geleden. In de tweede helft van mei wordt bij normale weersomstandigheden voor kuilgras gemaaid en 1 tot 2 weken later voor hooiwinning.
- d. **Mechanisatie** heeft ook in de weidebouw ingrijpende gevolgen gehad. De noodzaak van een efficiënte bedrijfsvoering bevordert het gebruik van steeds zwaardere en snellere machines. Door de betere begaanbaar-

Maaien met paardentraction